

Ohun èlò irinṣẹ́ Ófíìsì Àwọn Ará Ilú tí ó ń mú Ìjọba Jábọ́ Lórí Ojúṣe wọn

**Ohun èlò irinṣẹ́ Ófìsì Àwọn
Ará Ilú tí ó n mú Ìjọba Jábọ̀
Lórí Ojúṣe wọn**

© Copyright, Brain Builders Youth Development Initiative (BBYDI)

Àtẹ Àkóónú

Ọrọ Àsọsájú	1
Níní Ọye nípa Àwọn Ètọ Wa Àti Ojúṣe wá gégé bíi ará ilú	3
Àwọn irinṣẹ Fún ìbáṣepọ Ará Ilú Lẹyìn Ètò Ìdìbò Àti Mímú Àwọn Ìjọba Jábọ Ojúṣe Wọn	4
Ibáṣepọ Àwọn Ará Ilú Àti Mímú Ìjọba Jábọ Lórí Ojúṣe Wọn Nípasẹ Ominira Alayé Iṣẹ Ọfin (FOS)	5
Ibáṣepọ Àwọn Ará Ilú Àti Mímú Ìjọba Jábọ Lórí Ojúṣe Wọn Nípasẹ Ìpàdé Ìgbọràn Gbogbogbò	9
Ibáṣepọ Àwọn Ará Ilú Àti Mímú Ìjọba Jábọ Lórí Ojúṣe Wọn Nípasẹ Ìpàdé àwọn àgbègbè ní gbòngàn ilú	12
Ibáṣepọ Àwọn Ará Ilú Àti Mímú Ìjọba Jábọ Lórí Ojúṣe Wọn Nípasẹ Ìwé èbè	15
Ibáṣepọ Àwọn Ará Ilú Àti Mímú Ìjọba Jábọ Lórí Ojúṣe Wọn Nípasẹ Ilé ejọ	20
Ibáṣepọ Àwọn Ará Ilú Àti Mímú Ìjọba Jábọ Lórí Ojúṣe Wọn Nípasẹ Ìwé àdéhùn ọmọ ilú	22
Ìkádíí	25
Àwọn Ohun Èlò Síwájú Sí i	26

Ọrọ Àsọsájú

Léyin ètò ìdìbò tí ó wayé láìpẹ́ yìí ní orílẹ̀ èdè Nàìjíríà, èyí tí ó wayé ní ọjọ karùndínlọgbòn, oṣù Èrèlẹ̀, ọdún 2023, àti ọjọ kejìdínlógún, oṣù Èreṇà, ọdún 2023, ààrẹ tí wọn dìbò yàn, igbákejì ààrẹ tí wọn dìbò yàn àti àwọn miiṛàn tí wọn dìbò yàn ti gori àlẹfà. Wọn búra fún Ààrẹ àti igbákejì Ààrẹ ní ọjọ kọkàndínlọgbòn, oṣù Èbìbí, ọdún 2023, nígbà tí wọn yóò búra fún àwọn ọmọ ẹgbẹ́ ilé asòfin ní ọjọ kọkànlá, oṣù Okúdù, ọdún 2023.

Ààrẹ tí a yàn, igbákejì ààrẹ, àwọn Gómìnà, àti àwọn igbákejì Gómìnà ni a níretí wí pé wọn gbọdò sin ilú fún ọdún mērin, bèrẹ láti ọjọ tí wọn ti búra fún wọn sínú ipò náà. Síbèsíbẹ̀, wọn lè rọpò wọn tí wọn bá yọ wọn kúrò, kòwé fipò sílẹ̀ tàbí wọn ṣalàísí. Igbákejì ààrẹ tàbí igbákejì Gómìnà ni yóò gun orí àlẹ́fà tí iru'nhàn bèrẹ́ bá ṣẹlẹ̀.

Ní ti àwọn asòfin tí wọn yàn, a léro wí pé wọn gbọdò sin ilú fún ọdún mērin tí wọn bá búra fún wọn ní ìbèrẹ̀ ìgbimọ̀ asòfin. Tí wọn bá yan asòfin nípa ìdìbò pàtàkì (èyí tí a mọ́ sí ìdìbò tí ó kọjá), àsìkò tí ó yẹ kí wọn lò yóò wá sí ọ̀pin pẹ̀lú ìgbimọ̀ asòfin tí ó n lò lẹ́wọ̀. Àwọn ìdí kan wà nibi tí asòfin lè má le parí àsìkò rẹ̀, bí i tí ọlọ́jọ́ bá dé, tàbí di pípe padà pẹ̀lú ìdà tó pọ̀ jù tó dìbò ní ẹ̀kùn àgbègbẹ̀ wọn tàbí wọn jẹbi ẹ̀sùn tàbí iwà ọ̀dàrà nílẹ̀ ẹ́jọ̀.

Tí ààyè bá sí sílẹ̀, àyọ́ tí ó n rí sí ètò ìdìbò (INEC) ni ó lẹ́tọ́ láti sètò ètò ìdìbò kòmẹ́sẹ̀ ọ́ yọ láàrin àádọ̀rùn-ún ọjọ́ láti dí ààyè tó sófó.

Ètò ìdìbò ẹ̀ pàtàkì ní àwùjọ́ tiwantiwa, bí ó tilẹ̀ jẹ́ wí pé kò sí ìdánílọ́jú ipa ará ilú lórí ẹ̀sẹ̀tò àmúlò tàbí ìṣàkóso ijọba tí ó mọ́ ọjùṣe. Àmọ́ ẹ̀sẹ̀, wọn gba àwọn ará ilú láàyè láti yan adarí wọn àti láti kópa tó jojú nínú ẹ̀sẹ̀ ipinnu. Ó ẹ̀ pàtàkì láti rí ètò ìdìbò gẹ́gẹ́ bí i ànfaàní láti ró àwọn ará ilú lágbára, ẹ̀ àgbéga ikópa onílọ́síwájú, kí ó sì mú ìdàgbàsókè ẹ̀mí ifọkànsí láàrin àwọn tí wọn yàn sí ipò.

Ní títẹ̀síwájú, ó ẹ̀ pàtàkì láti rí i dájú wí pé àwọn ará ilú n kópa, kí wọn sì rí i wí pé àwọn aṣojú wọn tí wọn yàn n jíyìn iṣẹ́ wọn. Nípa kíkópa tó jojú nínú ètò ọ̀sẹ̀lú, àwọn ara ilú le ẹ̀ ìrànlowọ́ nípa àtúntò àwọn ètò àmúlò ijọba àti rí i wí pé wọn n lo àwọn ohun ìgbẹ̀kẹ̀lẹ̀ tí ipínlẹ̀ wọn lónà tó tọ.

Níní Òye nípa Àwọn Ètọ Wa Àti Ojúṣe wá gẹgẹ́bii ara`ilú`

Àwọn ará ilú ní ètọ àti ojúṣe, lára rẹ̀ ní ètọ láti kópa nínú ìpinnu tó ní ipa lórí àgbègbè wọn. Kíkópa kì í ṣe pàtàkì fún ijọba tiwantiwa nìkan, ṣùgbọ́n ó tún mú àyípadà rere bá ilú àti ró àwọn ará ilú lágbára. Kíkópa àwọn ará ilú ṣe kókó lákòókò àti láàrin ètò idibò, ó sì le ṣe é ṣe nípasẹ̀ onírúurú ikànni bí i ileéṣe orílẹ̀ èdè, àwọn àgbéká miiran àti orí ẹ̀rọ ayélujára láti rí i wí pé ìṣirò/ijábò dájú, àwọn ará ilú gbọdọ̀ kópa nínú ètò ọ̀ṣẹ̀lú. Wọn le bèèrè fún adarí tó kúnjú ọ̀sùnwon kí wọn sì rí i wí pé àwọn adarí tí wọn dìbò yàn mú ilérí`wọn ṣe. Fún ijọba tiwantiwa láti ṣiṣé dárádára, àwọn ará ilú tí ó ń kópa níbi ètò ọ̀ṣẹ̀lú gbọdọ̀ lówọ̀ sí gbogbo ẹ̀ka ṣiṣé ìpinnu ọ̀ṣẹ̀lú, pẹ̀lú gbogbo ilàná ètò idibò, ilàná àlàáfíà àti ilàná kíkọ̀ ọ̀fin.

Àwọn ará ilú ní ètọ àti ojúṣe, lára rẹ̀ ní ètọ láti kópa nínú ìpinnu tó ní ipa lórí àgbègbè wọn. Kíkópa kì í ṣe pàtàkì fún ijọba tiwantiwa nìkan, ṣùgbọ́n ó tún mú àyípadà rere bá ilú àti ró àwọn ará ilú lágbára. Kíkópa àwọn ará ilú ṣe kókó lákòókò àti láàrin ètò idibò, ó sì le ṣe é ṣe nípasẹ̀ onírúurú ikànni bí i ileéṣe orílẹ̀ èdè, àwọn àgbéká miiran àti orí ẹ̀rọ ayélujára láti rí i wí pé ìṣirò/ijábò dájú, àwọn ará ilú gbọdọ̀ kópa nínú ètò ọ̀ṣẹ̀lú. Wọn le bèèrè fún adarí tó kúnjú ọ̀sùnwon kí wọn sì rí i wí pé àwọn adarí tí wọn dìbò yàn mú ilérí`wọn ṣe. Fún ijọba tiwantiwa láti ṣiṣé dárádára, àwọn ará ilú tí ó ń kópa níbi ètò ọ̀ṣẹ̀lú gbọdọ̀ lówọ̀ sí gbogbo ẹ̀ka ṣiṣé ìpinnu ọ̀ṣẹ̀lú, pẹ̀lú gbogbo ilàná ètò idibò, ilàná àlàáfíà àti ilàná kíkọ̀ ọ̀fin.

Àwọn Irinṣẹ Fún Ibáṣepọ̀ Ará Ilú Lẹ́yin Ètò Ìdìbò Àti Mímú Àwọn Ìjọba Jábọ́ Ojúṣe Wọn

**Òmìnira àlàyé
ìṣẹ̀ òfin**

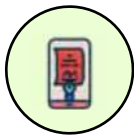
**Ìwé adéhùn
àwọn ọmọ ilú**

**Ìgbọ̀ràn
gbogbogbò**

Ilé ẹ̀jọ̀

**Ìwé ẹ̀bẹ̀ lórí
ẹ̀rọ ayélujára**

**Ìpàdé àwọn
agbègbè**

Ibáṣepò Àwọn Ará Ilú Àti Mímú Ìjọba Jábọ́ Lórí Ojúṣe Wọn Nípasẹ Ominira Alayé Iṣẹ Ọfin (FOS)

Òmìnira àlàyé iṣẹ ọfin ti orílẹ̀èdè Nàìjíríà di fífowọ́sì gégé bí i ọfin ní ojú kejìdínlògbòn, oṣù Èbìbì, ọdún 2011, nípasẹ̀ ààrẹ̀ tẹ̀lẹ̀ rí, Ààrẹ̀ Goodluck Ebele Jonathan gégé bí ọfin tí ó ẹ̀ idánílójú fún gbogbo ènìyàn láti ní ànfààní sí àwọn igbàsílẹ̀ àti àlàyé tí ó wà ní àgbègbè gbogbo ènìyàn. Abala kejìlélògbòn náà tún wà láti dáàbò bo àwọn igbàsílẹ̀ gbogbo ènìyàn àti àlàyé fún iwúlò gbogbo ènìyàn àti dáàbò bo àwọn oṣìṣẹ̀ gbangba láti jìyà tàbí ẹ̀jọ́ fún fífi àwọn àlàyé kan sí ita láì gba àṣẹ. Nínú àsoṣàájú rẹ̀, ọfin naà sọ ní sókí – ọfin kan láti ẹ̀ àwọn igbàsílẹ̀ àti àwọn àlàyé láti wà ní àrọ̀wótó fún gbogbo ènìyàn ní ànfààní sí àwọn igbàsílẹ̀ àwọn ènìyàn àti àlàyé, dáàbò bo àwọn igbàsílẹ̀ àwọn ènìyàn àti àlàyé, débì wí pé pẹ̀lú iwúlò ti gbogbo ènìyàn àti ìkọ̀kọ̀ ti ara ẹ̀ni, dáàbò bo àwọn oṣìṣẹ̀ ìjọba láti àwọn ara àbájáde búburú fún síṣọ̀ àwọn àlàyé kan láì gba àṣẹ àti ẹ̀ àgbékalẹ̀ àwọn ètò fún imúṣẹ̀ àti àṣeyọ́rí àwọn idí yẹn; fún ọ̀rọ̀ tó jẹ̀ mọ́. Láti inú àlàyé tó wà lókè yí, ó hàn gbangba wí pé ọfin (FOI) sọ di ọ̀fò ipèsè àwọn ọfin bí i ọfin àṣírí ìsìṣẹ̀ àti ọfin ọ̀daràn tí ó ń ẹ̀ ọfin lòdì sí síṣọ̀ ní gbangba àwọn àlàyé ìjọba láì gba ade. Kódà, gégé bí orin àpapọ̀ olómìnira orílẹ̀èdè Nàìjíríà, àwọn ipèsè ọfin òmìnira àlàyé rékojájá ti ọfin èyíkẹyí tó bá wà nípá ipamọ̀ àti síṣọ̀ àwọn àlàyé ìjọba ní orílẹ̀ èdè Nàìjíríà.

Ìtalóbobó Lorí Ọnà Látí Lo Òfin Ominira Alayé (FOI)¹

Şe iwádíí rẹ

Ní àkókó, àşeyorí òfin ominira àlàyé ní í şe pẹlú níní ìdojúkọ, iwádíí daàdára, àti tààrà. Ó yẹ kí ó lò ó nìkan látí beèrè àwọn iwé àşẹ tí kò sí ní gbangba şaájú kí ó tó şe iforúkọ sílẹ̀fún ibéèrè iwé òfin ominira àlàyé, ó yẹ kí ó şe iwádíí iwé òfin ominira àlàyé, ó yẹ kí ó şe iwádíí látí pinnu irú iwé tí ó n wá, irú àwọn àjọ wo ni ó şe é şe látí ní àwọn iwé àşẹ naà, àti irú àwọn igbàsílẹ̀ìjọba ni ó ti wà ní ita gbangba tẹlẹ̀. Nígbà tí ó bá ti pinnu wí pé àwọn àlàyé tí ó nílò kò sí ní gbangba, ó yẹ kí ó şe idánimọ̀ àwọn iwé àşẹ kan pátó, àwọn oríşìí iwé àşẹ tàbí àwọn àkólé ti àwọn igbàsílẹ̀ tí ó fẹ̀ wá. Gbogbo àwọn ẹ̀ka aláşẹ àti iléèşẹ̀ ni ó wà lábẹ̀ òfin FOI. Ilé igbìmọ̀ asòfin ti orílẹ̀èdè àti àwọn kóòtù kò ní àbò pẹlú òfin FOI, èyí tí ó túmọ̀ sí ó kò le fi ibéèrè FOI ránşẹ̀ sí kóòtù tàbí ilé igbìmọ̀ asòfin ti orílẹ̀èdè. Fi lẹ̀tà rẹ̀ sọrí sí olórí ilé-ìşẹ̀ ẹ̀ka tí ò n kowé sí.

Kọ lẹ̀tà FOI rẹ

Ìbéèrè fún gbígba fọ̀mọ̀ fún òfin FOI alámodájú ní ìpele yìí. Lẹ̀yìn tí ó ti şe iwádíí lorí irú àlàyé látí beèrè lódò àwọn àjọ, ó ti şetán látí kọ ibéèrè òfin FOI. Fi lẹ̀tà rẹ̀ ránşẹ̀, yan àjọ tí ó tọ̀ nípa wíwá àwọn ilé-ìşẹ̀ ìjọba tí ó wà lábẹ̀ FOIA, kí ó sì şe ibéèrè kan pátó tí ó sì ní afojúsùn. Gbogbo àwọn àjọ ni ó n gba iwé méèlì àfiránşẹ̀. Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn àjọ yìí tún n gba àwọn ibéèrè tí a fi ránşẹ̀ nípa faxi tàbí méèlì. Díẹ̀ nínú àwọn àjọ yìí ni àwọn fọ̀mọ̀ tí ó lè fi ránşẹ̀ lórí ayélujára.

Fi lẹ̀tà ibéèrè FOI rẹ̀ ránşẹ̀

Fi ibéèrè rẹ̀ ránşẹ̀ sí àwọn ilé-ìşẹ̀ ìjọba tí ó wà lábẹ̀ òfin FOI (òfin FOI ní í şe sí ilé-ìşẹ̀ ìjọba àti ti ìjọba àpapọ̀), kí ó sì ní ibéèrè kan ní pátó tí ó ní afojúsùn. Gbogbo àwọn àjọ ni ó n gba ibéèrè nípa ifiwé ránşẹ̀. Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn àjọ tún n gba àwọn ibéèrè tí a fi ránşẹ̀ nípasẹ̀ faxi tàbí imeèlì. Díẹ̀ nínú àwọn àjọ náà ní àwọn fọ̀mọ̀ tí a lè fi ránşẹ̀ lórí ẹ̀rọ ayélujára.

¹ <https://ymonitor.org/request-guide/>

Topa lètà ibéèrè FOI rẹ

Ní kété tí o bá ti kọ àwọn ibéèrè rẹ, ó ẹ pàtàkì láti tojú abala àlàyé pàtàkì bí i ojọ́ tí o fi rànṣẹ́, àjọ tàbí àwọn àtòpọ̀, kókó ọ̀rọ̀, nọmbà tí o le fi topa àjọ náà, déèti àti èyíkẹyí àtélẹ̀ ifọ̀rọ̀ránṣẹ́ àjọ, pẹ̀lú fọ̀nù àti émèèlì oní ifọ̀rọ̀ránṣẹ́. Àlàyé yíi le jẹ́ pàtàkì fún àwọn ibéèrè láti mójútó àwọn ibéèrè àfiránṣẹ́, àwọn ẹ̀bẹ̀, àti ẹjọ́ àti ìrànlowọ́ láti yàgò fún fífi ẹ̀dà ibéèrè rànṣẹ́.

Lẹyin tí o fi ẹ̀dà ibéèrè rẹ rànṣẹ́, eré idádúró bèrẹ̀. Lábẹ̀ òfin, àwọn àjọ ní láti fi ipinnu igbèyìn rànṣẹ́ láàrin àwọn ojọ́ isòwò meje (7), sùgbón ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn ọ̀fíísì òfin FOI ní ó ní ogunlọ̀gò àwọn ibéèrè tí wọn kò tí dahùn.

Ìdáhùn sí àwọn lètà ibéèrè FOI rẹ

Ìwọ yóò gba èsì lètà tí ó tọ́ka wí pé wọn gba ibéèrè rẹ tàbí èyí tó n ẹ̀ àfihàn ohun tí ó lè dènà tàbí ẹ̀ idádúró ibéèrè rẹ, tàbí àwọn ìwé àṣẹ le di fífi kalẹ̀ lẹ̀kùn rẹ̀rẹ̀ tàbí ní apá kòòkan (ẹ̀ àtúnṣẹ́). Wọn tún le kò láti jẹ́rì sí tàbí kọ̀ wí pé àwọn ìwé naà wà tàbí kọ̀ ibéèrè fún ìdí ilànà. Tí o bá di kíkò, o lè pinnu láti rawọ́ ẹ̀bẹ̀ àti fífiránṣẹ́ sí àjọ naà. Tí ipinnu ẹ̀bẹ̀ rẹ̀ kò bá tẹ̀ ọ̀ lórùn, o ní ẹ̀tọ́ láti pè ẹ̀jọ́ fún itu sílẹ̀ àwọn ìwé àṣẹ ní kóòtù ijọba àpapọ̀.

Lo òfin FOI lònà tó tọ

Láti lo alayẹ́yíi tí o fi rànṣẹ́, jòwọ́ ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lònà tó tọ́. Bèèrè fún igbani-laàye tí o bá fẹ́ ẹ̀dà ìwé tí wọn fi rànṣẹ́ sí ọ (tàbí èyí tí ó kéré jù, dárúkọ́ orísun). Bí ó tilẹ̀ jẹ́ wí pé wọn ti fi ìwé àṣẹ naà rànṣẹ́, àṣẹ lórí ìwé naà yóò sì jẹ́ ti àwọn aláṣẹ tí ó níi tàbí ti ẹnìkẹ̀ni tí ó fún wọn.

Àpẹẹrẹ lẹtà ibéèrè fún ominira ìwé ase²

Orukọ rẹ

Àdírẹ̀sì rẹ

Nọ́mbà tẹ̀lífóònù rẹ

Àdírẹ̀sì Ímèèlì rẹ

Deètí`

Òsìṣẹ́`òminira alàyé`

(O tún lè pinnu láti darí lẹ̀tà nàà sí olórí ilé-ìṣẹ́`nàà, èyun: Akòwé`àgbà, nìbì tí o bá tì jẹ́`tí àjọ; olùdarí – gbogbogbò, nìbì tí iléèṣẹ́, tàbí alakoòso olùdarí, nìbì tí iléèṣẹ́`gbogbogbò).

Orukọ iléèṣẹ́`nàà

Àdírẹ̀sì iléèṣẹ́`nàà

Òsìṣẹ́`olóminira alàyé mi tòótọ́,

Ìbéèrè fún àlàyé/àwọn igbàsílẹ́/àwọn ìwé àṣẹ labẹ́ òfin òminira àlàyé`

Ní ìbámu pẹ̀lú òfin òminira àlàyé tí ọ̀dún 2011, mo bèèrè fún ẹ̀dà àwọn ìwé àṣẹ wọ̀nyí:

1. Ẹ̀dà ìwé ìpàdẹ́ tí igbimọ̀ ètò rírá tí iléèṣẹ́ tí ó rí sí ọ̀rọ̀ abẹ̀lẹ́, èyí tí ó wáyé ní ọ̀jọ̀ kejìdínlọgbọ̀n, oṣù Èbìbì, ọ̀dún 2011, nìbì tí ìpinnu tí wáyé láti ra ẹ̀rọ kòmputà alágbèéká ọ̀tá-lénígbà o dín mewaá (250) fún àwọn òsìṣẹ́`àgbà tí iléèṣẹ́`nàà.
2. Àwọn ẹ̀dà tí gbogbo lẹ̀tà, pẹ̀lú ímeeli, láàrin àwọn aṣojú tí iléèṣẹ́`àlàyé àti iléèṣẹ́`tí a mò sí Blue Skies International, láti ọ̀jọ̀ kìn-ín-ní oṣù Şẹ́fẹ́, ọ̀dún 2011 àti ọ̀gbọ̀n ọ̀jọ̀, oṣù Òkudù, ọ̀dún 2011, tí ó yọ́rí sí fífowọ́sì ìwé adéhùn tí òye ní ọ̀jọ̀`kìn-ín-ní, oṣù Agẹmọ, ọ̀dún 2011.
3. Àtò gbogbo ìwé fún ìyọ̀nda ilé kíkọ̀ èyí tí a fún ní láti ọ̀wọ̀ iléèṣẹ́`ètò ọ̀rọ̀ ilú láàrin ọ̀jọ̀ kọ̀kàndínlọgbọ̀n, ọ̀dún 2007 àti ọ̀jọ̀ kejìdínlọgbọ̀n, ọ̀dún 2011. Àtò nàà gbọ̀dọ̀ ṣe àfihàn orúkọ olùbèèrè, ọ̀jọ̀ tí ó fì ìwé ibéèrè ránsẹ́, ọ̀jọ̀ tí wọn fowọ́sì ìwé ibéèrè, irú ilé tí wọn fowọ́sì àti iye owó tí wọn san àti ìdiyelé nípase`olùbèèrè kọ̀ọ̀kan.

Èmi yóò dúpẹ́ bí ẹ́ bá lè fún mi ní àwọn ẹ̀dà àwọn ìwé àṣẹ yí.

Tí ẹ́ bá nílò alàyé èyíkéyí nípá ibéèrè yí, jọ̀wọ̀ má ṣiyèméjì láti kàn sími yálà nípase`fóònù (nọ́mbà fóònù rẹ) tàbí nípase`ímeèlì (àdírẹ̀sì ímeèlì rẹ).

Mo ní ìrètí láti gba àwọn ìwé àṣẹ yí ní kíàkíá, ní èyíkéyí ìṣẹ̀lẹ́, láàrin ọ̀jọ̀ méje tí ẹ́ gba ohun ibéèrè yí bí'ó ṣe nílò geṣẹ́ bí i òfin òminira àlàyé tí ọ̀dún 2011.

Èmi ní tiyín ní tòótọ́,

Ìbuwòlùwé

Orukọ rẹ

² <https://mediarightsagenda.org/sample-freedom-of-information-request-letter/>

Ibáṣẹ̀pọ̀ Àwọn Ara'Ilú Àtí Mímú Àwọn Ìjọba Jábọ̀ Lórí Ojúṣe Wọn Nípaṣe Ìpàdé Ìgbọ̀ràn Gbogbogbò

Ìpàdé ìgbọ̀ràn gbogbo ènìyàn jẹ gbàgede ibi tí àwọn asòfin, àwọn ara'ílú, àwọn tí ọ̀rọ̀ kàn, àti àwọn òsìṣe ìjọba láti jíròrò, fọ̀rò-jomi-toro-ọ̀rọ̀ àti iṣe ijíròrò lórí ọ̀fin tí a dábaà ní ilé ìgbìmọ̀ asòfin. Ó pèsè aàyè ìgbéwọ̀lé èròngbà gbogbo ènìyàn lórí ètò ọ̀fin tàbí ọ̀fin tí a dábaà èyí tí ó kan ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ara'ílú, gégé bí àtúnnyèwò ọ̀fin tàbí ètò ìsúná ọ̀dọ̀dún. Ó gba àwọn egbẹ́ kan ara'ílú láàyè láti sọ ẹ̀hónú àti nńkan tí wọn fẹ́ sí àwọn asòfin. Ìpàdé ìgbọ̀ràn gbogbogbò nílò ìfọ̀rò-wáni-lẹnu-wò àti ifarabalè pẹ̀lú ọ̀wọ̀ láàrin àwọn asòfin, àwọn oṣìṣe ìjọba, àwọn tí ọ̀rọ̀ kàn àti àwọn ara'ílú.

Àwọn ara'ílú le kópa àti se iyàtò nílá akoko àti lẹyìn ìgbọ̀ràn gbogbogbò lakoko, lasìkò ìgbọ̀ràn gbogbogbò, a lè fi iwé ìrántí kan sílẹ̀ èyí tí ó n ṣafihàn àwọn ọ̀rọ̀ tí ó nílò àmójútó ní kiákíá àti àwọn ẹ̀ka tí a nílò láti parẹ́. Ìgbìmọ̀ náà yóò fàyè gba àwọn tí ó bá fifé hán láti sọ̀rọ̀. Àwọn ènìyàn tó nífẹ́ sí i, àwọn lẹgbélgbe, lálọlájọ le fi èrò wọn rànṣe nípa lílo ẹ̀rọ ayélujára.

Àwọn Onà Wo Ni Àwọn Ara'Ilú Le Kópa Nínú Ìpàdé Ìgbọ̀ràn Gbogbogbò

01

Wá àlàyé nínú àwọn iwé ìròyìn, ipolówó lórí tẹlífisàn, àwọn ipolówó lórí rediò, tàbí ojú ọ̀pọ̀ idorẹ̀ẹ̀ láti mọ̀ ìgbà àti ibi tí ìpàdé ita gbangba ti n wáyé.

02

Se ifitónilétí iwé àṣe tí ó yẹ kí o jíròrò àti gba ẹ̀dà iwé ọ̀fin (Ní ilé ìgbìmọ̀ asòfin ti ìjọba àpapọ̀ àti ilé asòfin ti ipínlẹ̀)

03

Se idánimọ̀ àwọn ọ̀rọ̀ tó se kókó kí o sì se àgbékalẹ̀ àwọn imọ̀ràn rẹ̀ ní ibámu pẹ̀lú àwọn ọ̀rọ̀ náà. O tún lè ṣàfikún ọ̀rọ̀ kan tí o rò pe'ó yẹ kí o kojú èyí tí wọn kò fi kun tẹ̀lẹ̀.

04

Ṣètò iwé ìrántí kan èyí tí n ṣàlàyé èrò rẹ̀ àti ibi tí iṣe dúró. Fi ẹ̀dà rẹ̀ sílẹ̀ ṣaájú ìgbọ̀ràn gbogbo ènìyàn.

05

Lọ̀ sí ìgbọ̀ràn gbogbo ènìyàn kí o sì se àfihàn èrò rẹ̀.

Njẹ Àbájáde Ijiroro Náà Le Yí Nnkan Pada?

Bẹ̀ẹ̀ ni nípasẹ̀ ìgbéláruge, iparowa, fífowósí ìwé ẹ̀bẹ̀, ìwọ̀de àlàáfíà, àti ìjíròrò mǐràn àti gbígbé ìbéèrè lórí àwọn asòfin.

Àdàkọ̀ Ìwé Irántí

Àwọ̀ṣe ìwé ìrántí yí jẹ̀ ìtọ̀sọ̀nà láti ṣe ìrànlowó fún /tàbí àjọ rẹ̀ tí o bá fẹ̀ ṣe ìwé ìrántí.

Orukọ rẹ̀ àti orukọ àjọ rẹ̀

Àdírẹ̀sì

Nọ́mbà fòònù rẹ̀/Àdírẹ̀sì ímèlì rẹ̀

Ọ̀rọ̀ Àsọ̀ṣáájú

Èyí gbọ̀dọ̀ ní aláyẹ̀ nípa ìwọ̀/ẹ̀gbẹ́ rẹ̀, àjọ rẹ̀, ìdí tí ìwọ̀/ẹ̀gbẹ́ rẹ̀/àjọ rẹ̀ ṣe nífẹ́ nínú àbádòfin naà, ṣe àfihàn àwọn ohun pàtàkì àti ibi tí iṣẹ́ dé dúró, kí o sì ṣàlàyé ìdí tí àtúnṣe tí o dábàà ṣe ṣe kókó. Tí o bá rò wí pé àtúnṣe naà kò ṣe kókó, o lè yaṇṇaṇa rẹ̀ kí o sì ṣàlàyé ìdí tí kò fi ṣe kókó.

Ìmọ̀ràn:- Rí i dájú wí pé o sọ ọ̀ ní sọ́kí kí o sì lọ sí kókó ọ̀rọ̀.

Àrìyànjiyàn àti ibi tí iṣẹ́ dé dúró.

Abala yí yóò ṣe àkójọpọ̀ ìwọ̀/ẹ̀gbẹ́ rẹ̀/àbá àtúnṣe tí àjọ rẹ̀, àrìyànjiyàn fún/lórí àbádòfin tàbí ọ̀rọ̀ kan. O gbọ̀dọ̀ pèsè imúsédúrú fún àbá láti ṣe àtúnṣe tàbí ṣe ìyọ̀kúrò ọ̀rọ̀ kan tàbí abala kan tàbí ṣe àfihàn ọ̀rọ̀ kan tàbí abala kan níhú ìwé òfin tàbí àbádòfin.

Ìmọ̀ràn:- Rí i wí pé o rántí láti sọ bí wọn ṣe sọ/dárúkọ àwọn abala tí ó ṣe kókó láti mú àrìyànjiyàn rẹ̀ lẹ́ṣẹ̀ nílẹ̀.

Ìkádíí

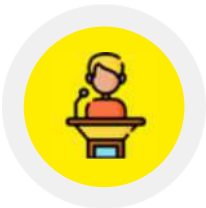
Abala yí ṣe àkótán ìwọ̀/ẹ̀gbẹ́ rẹ̀/ipò àjọ rẹ̀ àti ìdí tí àwọn àjọ tí ọ̀rọ̀ naà kàn gbọ̀dọ̀ gba ìmọ̀ràn rẹ̀ wọlé.

Ìmọ̀ràn Lórí Bí Ó Ẹ̀ Le Ẹ̀ Àgbékalẹ̀ Rẹ̀ Nínú Ìgbọ̀gàn Gbogbogbo

Ìkínì

Bẹ̀rẹ̀ pẹ̀lú yíyẹ̀ àwọn aṣòfin àti àwọn ènìyàn pàtàkì mǐràn sí (èyí le pẹ̀lú àwọn ilé iṣẹ́ iṣẹ́ba tí wón Ẹ̀jọ̀, àwọn èkàn lǎwùjọ, iléṣẹ́ ìròyìn àti ará ilú) tí wón wà ní ìkàlẹ̀ níbi ìpàdé ita gbangba. Àmọ́ sá, tí o kò bá lè yẹ́ wón sí dáadàa, ó rọ̀rùn láti Ẹ̀ ìkínì gbogbogbò kí ó sì sọ pé: “ẹ̀ gba mí láàyè láti dúró lórí ìlànà ìkínì tí a ti fi ìdí rẹ̀ múlẹ̀ tẹ̀lẹ̀” tàbí “ẹ̀ gba mí láàyè láti dúró lórí ìlànà tí ó wà tẹ̀lẹ̀”.

Ẹ̀ àfihàn ara rẹ̀ àti àjọ rẹ̀/ẹ̀gbẹ̀

Dárúkọ̀ rẹ̀, àjọ rẹ̀ àti ipò tí o dímú. Tí o bá ń sọ̀rọ̀ fúnra rẹ̀, orúkọ̀ rẹ̀ ní yóò jẹ́yọ̀.

Ẹ̀ ìdánimọ̀ ọ̀rọ̀ nàà ní sọ́kí,

Tọ́ka sí àwọn gbólóhùn ọ̀rọ̀, àwọn apákan tàbí àwọn agbègbè kan nínú àkọ̀sílẹ̀ rẹ̀. Ẹ̀ àtòpọ̀ àwọn ibi tí iṣẹ́ dúró tí o dábàà. Àwọn ìgbọ̀ràn Ẹ̀bà máa ń ní àtòpọ̀ gígùn àwọn àjọ tí a Ẹ̀tò láti sọ̀rọ̀. Jẹ́ kí àgbéjádé rẹ̀ kúrú, kí ó sì rọ̀rùn. Nígbà mǐràn, láti rí i wí pé àwọn ènìyàn kópa díẹ̀ sí, wón lè fún àwọn ènìyàn tí yóò sọ̀rọ̀ ní iṣẹ́jú méta sí márùn-ún láti sọ̀rọ̀. Ẹ̀ É NÍ KÚKÚRÚ. SÁFOJÚSUN LÓRÍ ÀWỌN KÓKÓ TÓ Ẹ̀ PÀTÀKÌ LÓRÍ ÀRÍYÀNJYÀN RẸ̀ TÀBÍ ÌMỌ̀RÀN RẸ̀

Ìkádìí

Dúpẹ́ l’ọ̀wọ̀ àwọn aṣòfin àti àwọn èrò ìwòran fún títẹ́tí sí ọ. Parí pẹ̀lú ipe sí iṣẹ́, àpẹẹrẹ̀ ní. “Mo” nírẹ̀tí wí pé ìgbimọ̀ yíi yóò gbèrò gbogbo àwọn ifisilẹ̀ tí ó wà nínú àkọ̀sílẹ̀ yíi àti fún àwọn ọ̀mọ̀ orílẹ̀ èdè Nàìjíríà ní ìwé ọ̀fin tí gbogbo wa fi le yangàn.

Ìbáṣepọ̀ Àwọn Ará Ilú Ati Mímú Àwọn Ìjọba Jábọ̀ Lórí Ojúṣe Wọn Nípasẹ̀ìpàdé Àwọn Agbègbè Ní Gbọ̀ngàn Ilú

Ìpàdé gbọ̀ngàn ilú jẹ́ ìpàdé gbogbo ènìyàn fún àyíká àwọn kókó ọ̀rọ̀ tó ṣeni ní ànfààní. Fún ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ọ̀dún, àwọn ìpàdé gbọ̀ngàn ilú ti jẹ́ ohun èlò pàtàkì fún fifitọ̀ àwọn ará ilú létí nipa àwọn ọ̀rọ̀ tó súyọ, wọn ibi tí àwọn agbègbè kan dúró lórí àwọn kókó ọ̀rọ̀ kan àti ṣiṣẹ́ bí àyè láti ṣe ìdánimọ̀ àti ìmúṣe àwọn ojutuú sí iṣòro kan. Àwọn ìpàdé yíi tún n'ṣiṣẹ́ bí i ọ̀nà nílá láti gbà fi ọ̀rọ̀ ránṣẹ́ sí àwọn ènìyàn, ṣe agbẹ́jádẹ̀ àwọn iròyìn, bèrẹ̀ akitiyan ipolongo agbègbè nipa kíkójọ̀pọ̀ àti sísètò àtìlẹ́yìn fún agbègbè ati ṣe ìdámọ̀ àwọn ènìyàn kòòkan àti àwọn lájọ̀lájọ̀ fún àwọn àjọṣepọ̀ àti ifowosowopọ̀ ojọ̀ iwájú.

Sísètò Ìpàdé Gbọ̀ngàn Ilú

IGBÉSÈ
01

Ṣe Àgbékalẹ̀ Àwọn Ìgbimọ̀ Tí Yóò Ṣètò

Ìpàdé gbọ̀ngàn ilú jẹ́ ìpàdé gbogbo ènìyàn fún àyíká àwọn kókó ọ̀rọ̀ tó ṣeni ní ànfààní. Fún ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ọ̀dún, àwọn ìpàdé gbọ̀ngàn ilú ti jẹ́ ohun èlò pàtàkì fún fifitọ̀ àwọn ará ilú létí nipa àwọn ọ̀rọ̀ tó súyọ, wọn ibi tí àwọn agbègbè kan dúró lórí àwọn kókó ọ̀rọ̀ kan àti ṣiṣẹ́ bí àyè láti ṣe ìdánimọ̀ àti ìmúṣe àwọn ojutuú sí iṣòro kan. Àwọn ìpàdé yíi tún n'ṣiṣẹ́ bí i ọ̀nà nílá láti gbà fi ọ̀rọ̀ ránṣẹ́ sí àwọn ènìyàn, ṣe agbẹ́jádẹ̀ àwọn iròyìn, bèrẹ̀ akitiyan ipolongo agbègbè nipa kíkójọ̀pọ̀ àti sísètò àtìlẹ́yìn fún agbègbè ati ṣe ìdámọ̀ àwọn ènìyàn kòòkan àti àwọn lájọ̀lájọ̀ fún àwọn àjọṣepọ̀ àti ifowosowopọ̀ ojọ̀ iwájú.

IGBÉSÈ
02

Ṣe Ìwádìí Ohun Àmúyẹ̀ Pàtàkì Ti Agbègbè Rẹ̀

Kí o tó ṣètò ìpàdé gbọ̀ngàn ilú rẹ̀, ó ṣe pàtàkì láti ní òyè nipa àwọn iṣòro aláìlẹ́gbẹ́ tí ilú rẹ̀ ni, àwọn italaya ati àwọn ànfààní fún iyípadà. Ṣe àtúnnyèwò àwọn ọ̀rọ̀ tó wà nílẹ̀ tẹ́lẹ̀ láti onírúurú orísun kí o sì ṣe àgbékalẹ̀ ipò agbègbè rẹ̀ èyí tó dálẹ̀ lórí iwádìí tó yanranti. Àlàyé yíi yóò ràn ọ̀ lówọ̀ bí ó ṣe le dojúkọ̀ ijiròrò nàà kí o sì fún ètò ati àgbékalẹ̀ rẹ̀ ni ọ̀ṣùbà o kare.

IGBÉSÈ
03

Ṣe ìdánimọ̀ àwọn èròngbà

Kò sí ìpàdé gbọ̀ngàn ilú méjì tí ó jọ ara wọn. Àkóónú ìpàdé rẹ̀, ọ̀nà àti kókó ìpàdé rẹ̀ yóò dálẹ̀ lórí àwọn ọ̀rọ̀ kan tí ẹ̀ fiyèsí àti àwọn iwúlò tí iwọ̀ ati àwọn akegbé rẹ̀ ti ṣe ìdánimọ̀ rẹ̀. Bí àpẹẹrẹ̀, ipinnu rẹ̀ le jẹ́ láti sọ fún àwọn ọ̀mọ̀ ẹgbé agbègbè rẹ̀ nipa iṣòro ní agbègbè rẹ̀. Àwọn agbègbè miiran le fẹ́ kí ìpàdé gbọ̀ngàn ilú wọn jẹ́ àpéjọ̀ fún ipè sí iṣẹ́, bí imúgbòòrò bá ètò ilera, ètò ẹkọ̀ tàbí àwọn ohun amáyédèrùn.

Sísẹ̀ Ìpàdé Gbongàn Ilú Rẹ̀

Sísètò ìpàdé rẹ̀.

Láti rí i dájú wí pé o ẹ̀ ẹ̀seyorí fún ètò rẹ̀, yan àwọn ọmọ ẹgbẹ́ agbègbè àti àwọn afarajìn lẹ́fẹ́ sí oríṣiríṣi àwọn iṣẹ́ sísẹ̀.

Sísètò:- Díẹ̀ nínú àwọn ènìyàn gbọdọ̀ dé ní kùtùkùtù láti rí i wí pé ibi gbongàn ìpàdé (bí i àárín ilú, gbongàn igbàlẹ̀jò tàbí abẹ́'igi) ti dúró dáadáa àti láti ẹ̀ àwọn àtúnṣe tí ó bá yẹ kí ètò tó bèrẹ̀. Fún ìpàdé nlá o lè nílò láti ní ẹ̀rọ amóhùndúgbẹ̀mù, pẹ̀lú àwọn gbohùngbohùn torí tàbí fún àwọn alámodájú, ìpàdé kékeré pẹ̀lú àwọn olúkópa márúndínlògbòn tàbí díẹ̀, sísẹ̀ dáadáa pẹ̀lú isètò oní iyípo.

Wíwọ̀lé/Tàbíli iforúkọsílẹ̀:- Ìwọ̀ yóò nílò láti sètò tàbíli iwọ̀lé, nibi tí o ti le gba àwọn orúkọ àti àlàyé olúbásọ̀rọ̀ fún gbogbo ènìyàn tí ó wá tí wọn sì fi ohun èlò sílẹ̀. Rántí láti ní iwé iwọ̀lé ọlọ̀tọ̀tọ̀, ọkan fún gbogbo ènìyàn ati ọkan fún àwọn ọmọ ẹgbẹ́ oníròyìn. Àlàyé yíi yóò ẹ̀ pàtàkì bí o ẹ̀ n'ẹ̀ àwọn iṣẹ́ àtẹ̀lẹ̀ rẹ̀ àti gbèrò ìpàdé ojọ́ iwájú.

Àwọn iwé aláfowọ̀kọ:- Nibi tàbíli iforúkọsílẹ̀ o lè fẹ́ láti ní àwọn èrò àti àlàyé mǐràn, pẹ̀lú ohun èlò iṣẹ́ fún àwọn ajábọ̀ ìròyìn. tí o bá gbèrò láti jíròrò nípá àwọn iwé àṣẹ kan, rí i wí pé, àwọn ẹ̀dà rẹ̀ wà nílẹ̀.

Sísàkóso ìpàdé rẹ̀

Ìpàdé náà yẹ kí ó bèrẹ̀ pẹ̀lú ikíni àti itẹ̀wọ̀gbà láti ọwọ̀ àwọn igbimọ̀ tó sètò ìpàdé gbongàn ilú tàbí igbimọ̀ ètò. Ikíni káàbọ̀ àti Ìfihàn kò gbọdọ̀ ju iṣẹ́jú márùn-ún lọ kí o sì ṣàlàyé idí ìpàdé náà, kí àwọn alejò káàbọ̀ kí o sì ṣàfihàn adarai ètò. Adarai ètò wá gbọdọ̀ bèrẹ̀ ìpàdé gbongàn ilú pẹ̀lú àlàyé ránpẹ̀ lórí àwọn isòro tí wọn yóò mẹnubà, àyèwò itolẹ́ṣẹ́ṣẹ̀ àti àfihàn àwọn tí yóò sọrọ̀ lókòọkan. Ó máa n' dára láti jẹ́ kí gbogbo àwọn onímọ̀ sọrọ̀, lẹ́yìn náà dàhùn ibeèrè láti ọdọ̀ adarai ètò. Gbogbo ijíròrò àwọn onímọ̀ orí tàbíli kò gbọdọ̀ ju áádọ́ta iṣẹ́jú lọ. Lẹ́yìn ijíròrò àwọn onímọ̀ orí tàbíli, olùdarí ètò gbọdọ̀ bèrẹ̀ àkókó ibeèrè àti idáhùn. Lẹ́yìn ibeèrè àti idáhùn, yálà olùdarí ètò tàbí agbàlẹ̀jò gbọdọ̀ kásẹ̀ ìpàdé pẹ̀lú dídúpẹ̀ lówọ̀ gbogbo ènìyàn fún wíwá wọn. Gba àwọn olúkópa nìyànjú láti gbé igbésẹ̀ àkókó iṣẹ́ kan, bí ó tilẹ̀ wù kó kéré tó. Ẹ̀ iwúrí fún àwọn tó nífẹ́ sí sísẹ̀ itọ́sọ̀nà, kọ̀ àti sètò ẹgbẹ́ kékeré kan láti ẹ̀ àwọn iṣẹ́ díẹ̀. Pèsè àlàyé olúbásọ̀rọ̀ fún àwọn tó fẹ́ bá a lọ lẹ́yìn ìpàdé.

Sàkóso ifọ̀rọ̀wánilẹ̀nuwò àwọn oníròyìn.

Fi ààyè tí ó tó sílẹ̀ fún ifọ̀rọ̀wánilẹ̀nuwò fún àwọn oníròyìn. Lẹ́yìn gbogbo ètò, ó yẹ kí o yọ ọgbọ̀n iṣẹ́jú sílẹ̀ lẹ́yìn igbà tí àkókó ibeèrè àti idáhùn bá parí láti mójútó àwọn ifọ̀rọ̀wánilẹ̀nuwò láàrin àwọn ọmọ ẹgbẹ́ oníròyìn àti àwọn agbẹnu sọrọ̀ rẹ̀. Ní ọpọ̀ igbà, àwọn oníròyìn yóò bèrẹ̀ ifọ̀rọ̀wánilẹ̀nuwò ojọ́ iwájú, rí i wí pé ẹnìkan wà nílẹ̀ láti yanjú ibeèrè fún ifọ̀rọ̀wánilẹ̀nuwò àwọn oníròyìn.

Lẹyìn Ìpàdé: Kí Ló Kàn Látìṣe

Gbogbo akitiyan rẹ kò parí pẹlú ìpàdé gbọ̀ngàn ilú. Ní ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ìgbà, ìpàdé n ń ṣiṣe gégé bí i ayáṣe fún àwọn ilàná àti ìpiléṣe ọjọ iwájú. Látì ṣe àṣeyọrí èrò rẹ, iwọ yóò nílò látì gbé àwọn ìgbésẹ̀ àtẹ̀lé ní àwọn ọ̀sẹ̀ díẹ̀ lẹyìn ìpàdé náà.

Ṣe Ìfọ̀rọ̀wọ̀rọ̀

Kò ju ọ̀sẹ̀ méjì lọ lẹyìn ìpàdé gbọ̀ngàn ilú, ṣe àpéjọ àwọn èniyàn pàtàkì tí wón ní ipa nínú sísètò náà látì jíròrò lórí bí o ṣe lọ. Ṣe ìjíròrò bóyá ẹ ṣe àṣeyọrí àwọn ibi afẹ́dé rẹ àti bí o ṣe fẹ́ fí àwọn àlàyé àti àwọn èrò tí ó farahàn sí iṣe ṣiṣe ní agbègbè.

Ṣe àgbékalẹ̀ èrò iṣe kan

Lẹyìn ìfitónilétí, kọ àwọn àsoyé látì ibi ìpàdé gbọ̀ngàn ilú, sísọ àfojúsùn ìfitónilétí náà àti yíyàn àti ṣiṣe àkópọ̀ àwọn iṣòro àti ojútùú tí àwọn olùgbé agbègbè àti onímọ̀ fún ni. Ronú nípa àwọn ohun tí ìgbésẹ̀ àtẹ̀lé le jẹ́ kí o sì ṣe àgbékalẹ̀ èrò iṣe ṣiṣe. Díẹ̀ nínú àwọn èrò jẹ́ ètò àmúlò, ìtánkálẹ̀ àlàyé tàbí ìpolongo àwọn oníròyìn.

Lílo àwọn ìpàdé gbọ̀ngàn ilú látì mú àmúgbòòrò débá iṣe ìpolongo rẹ

Ọkan nínú àwọn ohun èlò tí ó wúlò julọ̀ tí o lè ṣe àgbékalẹ̀ rẹ látì ibi ìpàdé rẹ̀ ni atòpọ̀ orúkọ àti àlàyé olùbásòrọ̀ gbogbo àwọn tó kópa. Ipamọ̀ àwọn orúkọ yíi le di atokọ̀ ifiwéranṣe rẹ fún àwọn iṣelẹ̀ ọjọ iwájú àti orísun tí àwọn alátìlẹyìn àti àwọn olùyònda. Ibi ipamọ̀ orúkọ yíi tún le jẹ́ orísun látì ṣe idánimọ̀ àwọn èniyàn tí ó le nífẹ́e látì fọwọ̀ sí àwọn èbẹ̀ fún wíwá sí àwọn ìgbọ̀ràn gbogbo èniyàn.

Ìbáṣepọ̀ Àwọn Ará Ilú Ati Mímú Àwọn Ìjọba Jábọ̀ Lórí Ojúṣe Wọn Nípaṣe Ìwé Èbẹ̀

Èbẹ̀ jẹ́ ọ̀nà kan tí ó tayo láti ṣe ìyípadà tí ó níláárí ní àgbáyé. Bóyá ó jẹ́ ọ̀rọ̀ àgbáyé tí ó nípon tàbí ìdibò agbègbè tí ó rọ̀rùn, èbẹ̀ le gba àlàyé rẹ̀ kọjá àti gbé àbájáde gidi. Lákòókò tí ó ṣẹdà ìwé èbẹ̀, ó lè dàbí ohun tí ó léwu àti iṣẹ̀ tí ó lágbára, ó rọ̀rùn púpọ̀ láti beèrè. Gbogbo ohun tí ó nílò láti ṣe ni yan àwọn ìtākùn tó tọ́, kọ̀ ipèsẹ́jọ̀ rẹ̀, kí o sì jẹ́ kí àwọn olùgbọ̀ rẹ̀ fọwọ̀ sí i.

Ṣe ìdánimọ̀ èrò rẹ̀ ati àwọn olùgbọ̀ tí o fẹ́. Gbogbo ipesejọ̀ lọ̀ ni èrò wọn, olùgbọ̀ àti atọ́ka ìyípadà tí o fẹ́ rí. Mímọ̀ ohun tí o fẹ́ yípadà àti ẹnì tí o nílò láti rí tí yóò ṣe ìrànlowọ̀ púpọ̀ fún ọ̀ bí o ṣe n ṣe àgbékalẹ̀ rẹ̀.

Ikani jẹ́ ọ̀nà tí o ṣẹdà láti pín ìwé èbẹ̀. Láti yan ikàni, ó yẹ́ kí o ronú nípa tani o nílò láti dé ọ̀dọ̀ rẹ̀ àti ohun tí o fẹ́ yí padà.

Diẹ̀ nínú ilé iṣẹ̀ ìjọba ati àwọn iléṣe nílò àwọn nọmbà ìbuwòlù kan ṣaájú kí wọn tó kàwọ̀ sí èbẹ̀. Rí i dájú pé o ṣàyèwò sí wọn láti mọ̀ ikani tí wọn gbà láàyè àti iye ìbuwòlù tí iwọ̀ yóò nílò kí o tó bẹ̀rẹ̀.

Yàn láàrin èbẹ̀ orí ayelujára tàbí alátejádé ní ìbámu pẹ̀lú iwúlò rẹ̀:

Yíyẹ̀ pẹ̀pẹ̀ tí ó yẹ́ yóò rí i dájú pé àwọn olùgbọ̀ tí ó tó n rí àti fọwọ̀ sí ìwé èbẹ̀ rẹ̀. Ìtākùn ayelujára tí o bá jẹ́ kí ó dé ọ̀dọ̀ àwọn èniyàn káàkiri orígun mèrèrèrin àgbáyé. Lọ̀ àwòṣe kan láti tẹ̀ àwọn ẹ̀dà tí ojúkorójú jáde tí o bá n gbìyànjú láti rawọ̀ èbẹ̀ sí àwọn olùgbé agbègbè rẹ̀.

Ó rọ̀rùn púpọ̀ láti rí àwọn èniyàn láti fọwọ̀ sí ìwé èbẹ̀ rẹ̀ tí o bá le ṣàfihàn rẹ̀ fúnra rẹ̀ àti ṣe àlàyé ìdí rẹ̀ fún wọn. Gbèrò tí tẹ̀ ìwé èbẹ̀ rẹ̀ àti fífihàn sí gbangba fúnra rẹ̀.

Lo pepe kan láti sẹdá iwé ẹbẹ ayélujára:

Àwọn ojú òpó wẹẹbù tó gbajúmọ ló wà tí o lè fi sẹdá ẹbẹ. Change.org/Gopetition.com, àti ipetitions jẹ àwọn ẹrọ orí ayélujára tí ó rọrùn tí ó gbà ọ láàyè láti sẹdá àti pín ohun ẹbẹ Ọfẹ ni láti lò, sùgbọ́n wọ níohun àṣàyàn tó níyẹ tí o bá dé ibi àti ẹbẹ.

Ni ibámu pẹlú change.org⁴. Iwé ẹbẹ jẹ iwé kíkọ tí ó n bẹ̀rè díẹ nínú àyípadà tàbí ẹbẹ sí àwọn tí ó wà nipo àṣẹ. Gbígba ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ìbuwọ̀lù láti ọ̀dọ̀ onírúurú ènìyàn ẹ́ aṣíhàn iwọn àtíléyìn fún ìdí tí ó ẹ́ ẹ́.

Ìlànà ipilẹ̀fún síṣẹdá ẹbẹ ni:

⁴ <https://guide.change.org/create-a-petition>

Kó àwọn àlàyé jọ nípa onípinu tí o yan nínú ìwé ẹbẹ rẹ

Nípa fífi ímeèlì àdìrẹ̀sì fún àwọn onípinu tí o tọ́ o lè jẹ́ kí wọn mọ́ nípa ìpejọ́ rẹ́ kí o fún olùkà ní ìgboyà pé ẹbẹ́ rẹ́ yóò jáwé olúborí.

Yan èniyàn, kì í ẹ́ ẹgbẹ́ tàbí àjọ

Yàtò sí àjọ, o lè mú àwọn èniyàn jìjìn taàrà. Ẹ́ onípinu rẹ́ ní èniyàn tàbí àwọn èniyàn láàrin àjọ kan tí wọn ti wọn jẹ́ onídùúrọ́ fún ojútùú rẹ́ tàbí ẹni tí o lè pàṣowà fún. Bí àpẹẹrẹ́: "Honorable John Brown" dípò (lẹ́gbẹ́ àpapọ̀ orílẹ̀-èdè Nàìjíríà).

Yan ẹ̀nikan tí o jẹ́ onídùúrọ́ taarà

O dára láti fojú sí àwọn èniyàn tí o lè fún ọ ní ohun tí o fẹ́ ju ẹni tó jù ọ lọ, àwọn sànkòsànkò lálawùjọ. Ẹni tí ó jẹ́ onídùúrọ́ taàrà le ẹ́ ipinnu àti ẹ́ ìmúṣẹ́ ojútùú rẹ́ ní ọ̀nà tó yára. Wọn tún ní diẹ́ sí tí ẹ́ gbangba nítorí wọn kò ní ìírí rẹ́.

Sọ ìtàn rẹ

Sí sọ ìtàn wà ní ààrín gùngùn níní ẹbẹ́ tí ó yorí. Ẹ́rí, ìṣirò, ìtọ́ka jẹ́ ìrànlowó láti Ẹ́fíkún, Ẹ́gbón tún ronú pínpin ìírí ẹni kòòkan tí o ẹ́ ìrànlowó fún èniyàn pẹ̀lú ẹ̀dùn ọ̀kàn sí ìdí rẹ́. Wo yíyan ọ̀rọ́ rẹ́ àti ohun ní ìtọ́ka sí àwọn olùgbọ́ rẹ́. Bí àpẹẹrẹ́, o lè dojúko àwọn ọ̀bí tí ẹbẹ́ rẹ́ bá dá lóri ìdí kan bí: ìlera iyá tàbí ẹ̀tọ́ ẹ̀kọ́ ọ̀mọ́dẹ́. Ronú nípa iye wọn àti pàtàkì rẹ́ àti bí o ẹ́ ní ìbátan sí ịṣòro tí o nírètí láti yanjú. O tún le lo fídíò láti gba akíyèsì àwọn olùgbọ́ rẹ́. Àti wí pé o kò ní lò láti ní ọ̀pọ̀lọ̀pọ́ nìkan láti sọ ìtàn tí ó dára. Pẹ̀lú kámẹ́rà fòònù àti diẹ́ nínú sọfítíwíà ọ̀fẹ́ tí ó n sàtúnkọ́ fídíò, o lè Ẹ́fihàn ịfẹ́ tí ẹ́, kí o sì gba àwọn mǐràn náyànjú láti ní ìmọ́lára ní ọ̀nà kan náà bí iwọ́.

Ìbáṣepọ̀ Ará Ilú Ati Mímú Ìjọba Jábọ̀ Lórí OjúṣeWọ̀n Nípa Ilé Ejó

Gege'bí ọmọ egbe'iparapọ̀ àwọn orílẹ̀-èdè (United Nations) àti Ìparapọ̀ Àwọn Orílẹ̀-èdè Áfíríkà tí fowósí àwọn ohun èlò ẹ̀tọ́ ọ̀mọ̀niyàn pàtàkì lagbàáyé tó n wá láti dáàbò bo àti láti gbé ẹ̀tọ́ ọ̀mọ̀niyàn laruge àti òmìnira pàtàkì. Laṣeyèméjì, ìmúnádóko àwọn ẹ̀tọ́ tí o ní idánilójú nínú àwọn irinṣẹ́ wọ̀nyí àti òfin orílẹ̀-èdè Nàìjíríà gbaralé iwọn nílá lórí wíwá àwọn èrò ati àtúnṣe fún ìmúṣe wọ̀n.

Àwọn ilé ejó'kó ipa pàtàkì nínú ààbò ẹ̀tọ́ àwọn èniyàn ni Nàìjíríà. Ilé ejó'jé ètò to ní òfin tí ó ṣe pàtàkì julọ́ tí a ṣètò láti rí i wí pé wọ́tójú àti wà ní ìbámu pẹ̀lú àwọn ilana ẹ̀tọ́ èniyàn tí ó ti wà ní ipamọ́ ní ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn ohun èlò ẹ̀tọ́ àwọn èniyàn ká rí ayé ati iwé òfin.

Ìbáṣepọ̀ láàrin iráyè sí idájọ́ fún àwọn ọ̀mọ́ egbé agbègbè àti àwọn idáàbo'bo ẹ̀tọ́ èniyàn yan nibi ẹ̀rí wí pé ó di ìgbà tí àwọn èniyàn bá ní ànfààní sí kóòtù tí wọ̀n le wá ààbò sí àwọn ẹ̀tọ́ ipilẹ́ wọ̀n. Ní gbólóhùn mǐràn ẹ̀wẹ́, àwọn òfin ati àwọn èyà ìgbékalẹ́ tí ó wà nínú ètò le jẹ́ èyí tí yóò dènà àwọn ará ilú láti ní ànfààní sí kóòtù, tí wọ̀n kò wá ní ànfààní láti wá ìmúṣe tàbí ààbò fún àwọn ẹ̀tọ́ ipilẹ́ wọ̀n.

Àwọn Ànfààní Fún Ìbáṣepọ̀ Ará Ilú Nípa Lílo Ọ̀nà Ilé Ejó

Igbimọ́ ìranlọ́wọ́ òfin ti Nàìjíríà⁵

Igbimọ́ ìranlọ́wọ́ òfin ti Nàìjíríà n'ṣiṣe ní gbogbo orílẹ̀ èdè láti pèsè iṣẹ́ òfin ọ́fẹ́ tí ó dára fún àwọn afurasí, aláìní ati fífún àwọn tí kò ní ohùn ní ohùn. Iṣẹ́ tí igbimọ́ ìranlọ́wọ́ òfin ní ni láti kọ́ orílẹ̀ èdè Nàìjíríà nibi tí déédé wà láti rí idájọ́ òdodo fún gbogbo èniyàn láibàkítà ọ̀nà àti ibi gbogbo tí wọ̀n bòwọ́ fún ẹ̀tọ́, dáàbò bọ́ ati gbèjà.

⁵ <https://legalaidcouncil.gov.ng/>

Nigerian Bar Association Human Rights Institute (NBA-HRI)⁶

Àjọ àwọn agbejọ̀rò Nàìjíríà ti nígbà gbogbo wà ní ipò iwájú fún ìgbéga àti ìdààbò̀bọ̀ ètọ̀ ọ̀mọ̀nìyàn, ilànà òfin ati ìṣàkóso rere ní Nàìjíríà. Ilé ìgbìmọ̀ ètọ̀ ọ̀mọ̀nìyàn ti àjọ̀ àwọn agbejọ̀rò Nàìjíríà (NBA-HRI) ni a dá sílẹ̀ láti ṣe àgbéga ati dààbò̀bọ̀ ilàhà òfin, òmìnira oṣìṣẹ̀ amòfin ati láti mú ìmúdúró ètọ̀ àwọn ènìyàn lẹ́ sí iwájú ní orílẹ̀èdè Nàìjíríà. Yóò ṣe ìgbéga ibòwò fún iyì ènìyàn, ati tùmọ̀ ètọ̀ fífi àwọn ilànà yẹn sí lílò. Ilé èkọ̀ máa pèsè àwọn ètò ìdagbàsókè ìmọ̀ èrọ̀ àti pé, ó tún jẹ̀ ilànà ìdagbàsókè àwọn orísun fún ìpolongo fún egbé agbejọ̀rò Nàìjíríà. Ilé èkọ̀ náà ní tábíli ètọ̀ ọ̀mọ̀nìyàn ní gbogbo ẹ̀ka ọ̀gọ̀fà egbé agbejọ̀rò Nàìjíríà káàkiri gbogbo orílẹ̀èdè. Ilé èkọ̀ ètọ̀ ọ̀mọ̀nìyàn ní ìpele ẹ̀ka ní igbákejì alága egbé agbejọ̀rò tí ẹ̀ka kòòkan nì darí.

Àfojúsùn ilé-ẹ̀kọ̀ ètọ̀ ọ̀mọ̀nìyàn ti egbé agbejọ̀rò (NBA-HRI). Àwujọ̀ nibi tí àwọn ètọ̀ ènìyàn ti ní ìgbéga àti ààbò̀ ati òmìnira òfin wà ní. Àwujọ̀ tí kò sí ìdíwọ̀ fún wíwólé sí ìdájọ̀ àti ètọ̀ ọ̀mọ̀nìyàn àti èyí tí wọn yóò dààbò̀bọ̀ iyì àwọn tó ní ìpalára.

⁶ <https://nbahri.org/>

Ìbáṣepọ̀ Ará Ìlú Ati Mímú
Ìjọba Jábọ̀ Lórí Ojúṣe
Wọ̀n Nípa Ìwé Àdéhùn
Ọmọ Ilú

Ìwé àdéhùn ilú jẹ̀ àdéhùn kíkọ láàrin àwọn tí ó ní ẹ̀ (bí àpẹ̀ẹ̀rẹ̀ àwọn ijọba ati àwọn tí wọn ní ẹ̀ ijọba lé lórí) tí ó ní gbèrò láti ẹ̀ afihàn ijọba tí ó hàn ní gbangba àti jíyìn. Wọn jẹ̀ àwọn irinṣẹ̀ fún ìsirò àwùjọ tí ó bèrẹ̀ pẹ̀lú àwọn ẹgbẹ̀ ọmọ ilú láti mú àwọn oṣiṣẹ̀ ijọba, àwọn olóṣèlú ati àwọn olùpèsè ịṣẹ̀ ẹ̀ àkọlẹ̀ fún ìhùwàsí àti ịṣẹ̀ wọn ní ìbámu pẹ̀lú ifijíṣẹ̀ ịṣẹ̀, ojúṣe tí a fún wọn ní àṣe, àti àdéhùn gbogbo ènìyàn. Ìwé àdéhùn ará ilú ni ifọkànsí láti rí i dájú pé ibáńsòrò déédé wà láàrin olùdìbò ilú ati ijọba kan pató, olóṣèlú tí ó kàn, láti mú àwọn àdéhùn wọn ẹ̀ ní ètò ìdagbàsókè tí ó ní àsoyẹ̀ ní gbangba. Ìwé àdéhùn ọmọ ilú tún jẹ̀ ipinnu láti ẹ̀ iwúrí fún ọmọ ilú tó n'ṣiṣẹ̀ lówó, tí ó ní yorí sí ìbáṣepọ̀ oníwòntunwònsi láàrin àwọn olóṣèlú ati ará ilú, àwọn àjọ ati gbígba àwọn tí kò ní ànfààní ni ààyè láti gbọ̀ ohùn wọn nínú ètò ìmúlò àti ilàna gbígberò.

Ìwé àdéhùn ọmọ ilú ẹ̀ àgbéga oloṛí tí ó dá lórí ịṣẹ̀ tí ó ẹ̀ bí àwọn olùdìbò ilú bèrẹ̀ sí ní yan àwọn adarí kí i ẹ̀ fún “àwọn ọrò tó dára”, ṣùgbón fún “ịṣẹ̀ ṣiṣe” àti agbára láti darí ati ẹ̀ akoṣo. Ìwé àdéhùn ọmọ ilú n'pèsè ilàna kan èyí tí ìkópa le ṣẹlẹ̀ ní àwọn ìpele oriṣiríṣi tí àwọn ará ilú le kópa fún àbájáde tí ó dára jùlọ.

Ilàna ìwé àdéhùn ọmọ ilú ní i ẹ̀ pẹ̀lú ìpele márùn-ún tí ịṣẹ̀ ṣiṣe èyí tí ó tán ká ìgbà kí ètò ìdìbò tó wáyé àti ìgbà leýìn ètò ìdìbò.

Ìgbà kí ètò ìdìbò tó wáyé

Ìgbà Kí ètò ìdìbò tó wáyé

Ìpele kìn-ín-ní: Ìṣàgbékalẹ̀ ịṣẹ̀ àdéhùn ọmọ ilú

Ilàna náà ní ẹ̀ pẹ̀lú onírúurú àwọn ijùmọ̀ sọrò pọ̀ apákan ní agbègbẹ̀/ìpò àwùjọ, ó kéré jù oṣù kan ṣaájú bíbèrẹ̀ ìpolongo ibò. Ìwé àdéhùn ọmọ ilú ni a pèsè sílẹ̀ gégé bí ìfihàn ti àpapọ̀, ìṣòkan àwọn ifiyèsí pàtàkì tí ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn ẹgbẹ̀ oníṣòwò bí i àgbẹ̀, àwọn alágbàṣe, àwọn obìnrin, ọ̀dọ̀, àwọn oníṣe ọwọ̀ àti bèẹ̀ bèẹ̀ ló tí wọn kojú wọn sí àwọn olùdíje sí ipò oṣèlú.

Ìpele kejì: Àpẹ̀rò àwọn olùdíje

Àpẹ̀rò n'ṣe àkójọpọ̀ gbogbo olùdíje sí ipò oṣèlú láti fojúkojú pẹ̀lú àwọn ará ilú agbègbẹ̀. Nibi àpẹ̀rò, wọn yóò ẹ̀ àgbékalẹ̀ ìwé àdéhùn, wọn yóò sì wá ìdáhùn láti ọ̀dọ̀ àwọn olùdíje.

Wíwá àwọn aṣojú oníròyìn nibi àpẹ̀rò olùdíje ẹ̀ pàtàkì púpọ̀ láti ẹ̀ ìgbéláruge ìdí náà,, àṣe àmúgbòòrò itànkálẹ̀ àlàyé sí gbogbo ènìyàn àti láti ẹ̀ ìgbàsílẹ̀ àwọn ilàna, àwọn àdéhùn tí a fowó sí àti àwọn àdéhùn tí a ẹ̀.

Ìpele kẹta: Ìbuwọ̀lù iwé àdéhùn

Ìpele yìí ní í ẹ̀ pejú fífowọ̀sì iwé àdéhùn láàrin àwọn olùdìbò ati olùdíje. Iwé àdéhùn n'ẹ̀ ẹ̀fihàn àdéhùn tó wà láàrin àwọn olùdíje àti àwọn olùdìbò nípasẹ̀ èyí tí àwọn olùdíje, tí ó bá yàn wọ, gbà láti ẹ̀ ìjìyìn nípasẹ̀ ìgbelẹ̀wọ̀n gbangba tí n'lo lówọ.

Ìgbà lẹ̀yìn ètò ìdìbò

Àwọn ẹ̀ṣe' ní ìpele yìí bẹ̀rẹ̀ lẹ̀yìn tí àwọn ọ̀sìsẹ̀ tí wọ̀n yàn ti gorí oyè àti ní pàtàkì n'paṣowà fún àwọn ipinnu aṣòfin láti ẹ̀ agbẹ̀kalẹ̀ àwọn ipèsè iwé àdéhùn ará ilú pejú àwọn ipín isúná.

Ìpele kẹrin: Àmójútó ẹ̀ṣe' ìgbelẹ̀wọ̀n

Ìdí fún pepe gbogbo ènìyàn ni láti ẹ̀ ìgbelẹ̀wọ̀n ẹ̀ṣe' tí àwọn aṣojú tí a yàn gangan ẹ̀ ipàṣowà wọ̀n Ẹ̀aájú ìdìbò sí èròngbà àwọn ènìyàn àti òfin iwé àdéhùn ará ilú.

Ìpele karun-ún: Sísètò iwé àdéhùn ọ̀mọ ilú

Èyí jẹ́ ilaṅa' tí ó léwu nibi tí CSOs ti mọ̀mọ̀' ati pejú itara ẹ̀ ifilọ̀lẹ̀ àwọn ipolongo láti mú àwọn aṣojú agbẹ̀gbè láti ẹ̀ agbẹ̀kalẹ̀ òfin fún ìgbekalẹ̀ iwé àdéhùn ará ilú pejú ipín isúná.

Ànfààní iwé àdéhùn ọ̀mọ ilú

Iwé àdéhùn ọ̀mọ ilú ẹ̀ irànlówọ̀ láti ẹ̀ àdínkù ibàjẹ́, imúdára àkóyawọ́, iráyè sí i, idáhùn ati isirò ti àwọn olùdíje ọ̀sẹ̀lú àti ọ̀sìsẹ̀ ijọba. Àwọn iwé àdéhùn ọ̀mọ ilú tún ti ẹ̀ idíwọ̀ ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn àisedéédéé bí i ilòkulò àwọn owó ilú, idádúró fún isànsá, ètò tí kò muńa dóko, isúná ati ẹ̀ṣe' sísẹ̀ àti iwà àisedéédéé ti àwọn ọ̀sìsẹ̀ ijọba. Pàápàá ní àwọn ipo' tí ó ní italaya, oḡbọ̀n atinuḡda' ati iteramọ̀sẹ̀ ti Ẹ̀aṣeyọ̀rì nibi ilọ̀síwájú ọ̀nà isisẹ́' ti ifihàn gbangba àti àwọn èsì. Àwọn iwé àdéhùn ọ̀mọ ilú jẹ́ àwọn ohun èlò tí ó lágbára láti kọ ifẹ́ ọ̀sẹ̀lú fún àwọn ètò àmúlò ati àwọn èrò tí ó dára fún àwọn ènìyàn lákòókò tí ó tún n' ẹ̀ bí ayásẹ̀ fún àkóyawọ́ nínú ilàna' ìdìbò ati kojú owó àti agbára nínú ọ̀sẹ̀lú.

Ìkádìí

Ìjọba àwa-ara-wa n'şẹlẹ ní ojú òpó tii àwọn ọmọ ilú ati ti àwọn iléese. Gégé bí àwọn àşà tuntun nínú ìmọ̀ẹ̀rọ, àwọn ileese aşojú ati àwọn ilaṅa`itopase`şe iyípadà òşèlú ní gbogbo àwọn ìpele, bakan náà, ni wọn yóò tún şe àlàyé ọ̀nà tí àwọn ará ilú ati àwọn ìjọba şe n'bá ara wọn şe. Gégé bí àwọn ọ̀nà àsopò ibíle`ti ìşàkóso ìjọba tiwantiwa şe afihàn àwọn àmì tí ó wọ, idásíle`ati ọgbón isèdà ti dàgbà. Bóyá nípase ìdagbàsókè tàbí lílo àwọn ọ̀nà tuntun ti àlàyé àti ìmọ̀ẹ̀rọ ibánisọ̀rọ̀ tàbí nípase lílo agbára ti àwọn àgbéka àwùjọ láti wakọ iyípadà òşèlú, àwọn ará ilú káàkiri àgbáyé ti n'gbìyànjú láti şe àtúnşe wiwò láàrin àwọn ènìyàn ati òşèlú. Síbèsíbẹ bí àwọn irú ẹ̀rọ tuntun àti àwọn ọ̀nà isisẹ́`n yípadà, ìjọba ati iléese ti kùná ní ọ̀pọ̀ ìgbà ní idáhùn ati agbára wọn láti ní ibámu sí àwọn ọ̀nà àdéhùn tuntun yí.

Ìjọba tiwantiwa tó kúnjú òşùnwon nílò ikópa ará ilú lákòókò ati láàrin ètò idibò. Nínú ètò aşojú, èyí ni a máa n'şe nípase`àwọn agboðegba, pẹ̀lú àwọn iléese`aşojú orílẹ̀`èdè méjèjì ati ní ilòsíwájú, àwọn àgbéka òmíràn ati àwọn irú ikani. Fún àwọn ètò ìjọba tiwantiwa láti şişe`nì ìpele tí ó dàra julọ, àwọn ará ilú tí ó n kópa níbi òşèlú gbọdò ní ipa nínú gbogbo àwọn ìpele ati àwọn ìpele ètò oşèlú àti şişe ipinnu, pẹ̀lú nínú àwọn isẹ́ tó şe pàtàkì gégé bí i àwọn ilàná idibò, àlàáfia àti kíkọ òfin lóní, àwọn ará ilú n'şe iyípadà`nípase`dídá síle`ati síşedà àwọn ilaṅa`tuntun ti ikópa ati aşojú. Dídarí nípase`àwọn ibéèrè ti ìşàkóso díe`sí i lórí àwọn aşojú, ijábo`sí i, ní ìjọba ati ikópa tí ó níláarí ju àwọn idibò lọ, àwọn ará ilú n'tiraka láti ní ipá lórí bí a şe şedà àwọn ètò àmúlò ati şe òşèlú. Ilàná yí ti ní iyípadà ní kíkún nípase`àwọn ọ̀nà ìmọ̀ẹ̀rọ tuntun èyí tí ó fún àwọn ará ilú díe`sí i ní agbára láti sọ àwọn èrò wọn ni ibánisọ̀rọ̀ gbangba tí ó tóbi, tí ó sì ní agbára láti ní ipa nibi ipinnu ètò àmúlò ati àbájade òşèlú láti gba ikópa tí ó pọ̀ sí i àti àwọn ibéèrè iyípadà ti àwọn ará ilú, bakan náà àti ifàşeyìn tó lòdì tó wà láàrin àwọn ará ilú ati àwọn olóşèlú alámòdájú n'şedà ààyè fún àwọn àyípadà ètò ní ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn orílẹ̀`èdè, pàápàá julọ, ní ìpele agbègbè.

Àwọn ohun èlò síwájú sí l

Change.org⁷:- change.org jẹ ojú òpó wẹ̀bù tí ó gba àwọn olùmúlò láàyè láti sẹ̀dá àti fowọ́ sí àwọn iwé ipẹ̀jọ́ láti ẹ̀ ilọ́síwájú àwọn oríṣiríṣi okùnfà àwùjọ nípa ẹ̀sẹ̀ ipolongo ati níni ipa lórí àwọn olùpinnu.

Tracka⁸:- Tracka jẹ́ agbègbè ti àwọn ará ilú tí ó n topa imúṣẹ́ àwọn iṣẹ́ àkànṣe ti iṣẹ́ba ní agbègbè wọn láti rí i wí pé wọn di mímúṣe.

Shine Your Eye⁹:- Shine your eye jẹ́ pẹ̀pẹ́ tí ó ẹ̀ irànlọ́wọ́ fún àwọn ará ilú láti wa àwọn aṣojú tí wọn yàn tí ó n sọjú wọn ní gbogbo ipẹ̀le iṣẹ́ba ati so pọ̀ pẹ̀lú wọn.

Advokc¹⁰:- jẹ́ ipilẹ̀ imọ̀ ẹ̀rọ tí a dá sílẹ̀ láti ẹ̀ irànlọ́wọ́ fún àwọn ará ilú láti kópa, tpa ati mú àwọn tí wọn yàn sípò jiyin.

PLAC Bills TRACK¹¹:- Bill tracker jẹ́ iwé òfin tí ó n topa, tí ó fún àwọn iléẹ̀ṣé ipínlẹ̀ láàyè láti topa àwọn iwé òfin ní gbogbo ilàna isòfin. Ó wà ní igbàkúgbà láti èyíkẹ́yí ẹ̀rọ tí ó ní àṣopọ̀ pẹ̀lú intanẹ̀tì.

Africa Check¹²:- Africa check, jẹ́ ọ̀kan lára olómìnira àkọ́kọ́ tí kò wà fún èrè jìjẹ, tí ó n sàyèwò otítọ́, pẹ̀lú àtìlẹ́yìn láti ọ̀dọ̀ àwọn egbé aláàánú àti àwọn olùrànlọ́wọ́ kọ̀ọ̀kan di dídásílẹ̀ ní orílẹ̀ èdè South Africa ní ọ̀dún 2012.

Fact Check Hub¹³:- Fact check Hub jẹ́ ipilẹ̀ṣé iléẹ̀ṣé kárí ayé fún iwádìí iròyìn (International Centre for Investigative Reporting (The ICIR) tí a pín láti kojú àlàyé tí kò tọ́ ní àwùjọ. Wọn dá a sílẹ̀ ní oṣù Ebibi, ọ̀dún 2020 pẹ̀lú olú iléẹ̀ṣé rẹ̀ ní olú ilú orílẹ̀ èdè Nàìjíríà tí ó wà ní Àbújá,, a jẹ́ olómìnira, agbárí aṣàyèwò otítọ́ láti Áfíríkà.

Fact Check elections¹⁴:- A jẹ́ olómìnira tí kò rogbòkú lé egbé àti pẹ̀pẹ́ tí kì í ẹ̀ fún èrè. Ohun tí ó jẹ́ wá lógún ni láti ẹ̀ iwádìí àti jẹ́rì sí àwọn iròyìn òfegèé láyíká àwọn iṣẹ́lẹ̀ ètò idibò ní orílẹ̀ èdè Nàìjíríà nípa ẹ̀sẹ̀ iwádìí, lílo dátà ati àwọn irinṣé imọ̀ ẹ̀rọ.

Dubawa¹⁵:- Dubawa jẹ́ olómìnira ti iwọ̀ Oòrùn Áfíríkà tí ó wà fún àyèwò ati iṣé àkànṣe otítọ́, tí ó di mímú sí imúṣé nípasẹ̀ iléẹ̀ṣé tí ó n rí sí àmúgbòòrò iṣé iròyìn ati idagbàsókè (Centre for Journalism Innovation and Development (CIID) àti ní àtìlẹ́yìn nípasẹ̀ àwọn yàrá iròyìn tí ó nípa jùlọ̀ àti àwọn àjọ ilú ní l̀wọ̀ Oòrùn Áfíríkà láti ẹ̀ irànlọ́wọ́ láti mú àṣà ti otítọ́ pọ̀ sí i ní gbangba, ètò gbangba, ati iṣé oníròyìn. Ó ní wíwà ní orílẹ̀ èdè Nàìjíríà, Ghana, Sierra Leone, Liberia ati Gambia.

⁷ <https://www.change.org>

⁸ <https://tracka.ng/#/home>

⁹ <https://www.shineyoureeye.org/>

¹⁰ <https://www.advokc.org/>

¹¹ <https://placbillstrack.org>

¹² <https://africacheck.org/>

¹³ <https://factcheckhub.com/>

¹⁴ <https://factcheckelections.org/>

¹⁵ <https://dubawa.org/>

Ohun èlò irinṣẹ́ Ófíìsì Àwọn Ará Ilú tí ó ń mú Ìjọba Jábọ́ Lórí Ojúṣe wọn

